

به نام خدا

تاریخچه وزارت نیرو در گذرگاه تاریخ

آغاز تشکیل وزارت آب و برق (که بعدها به وزارت نیرو تغییر نام و وظیفه پیدا کرد) از اولین نظام نامه موسسه برق تهران مصوب بیست و پنجم مهر ماه ۱۳۱۵ که به منظور برق رسانی به منازل و معابر شهر تهران تاسیس شده بود؛ و قانون اجازه تاسیس بنگاه آبیاری مصوب بیست و نه اردیبهشت سال ۱۳۲۲ که وظیفه اش توسعه و اصلاح امور آبیاری کشور بود؛ به وجود آمد. وضعیت ساختار اداری دولت پس از مشروطه تا سال ۱۳۴۲ که وزارت آب و برق تأسیس شد، همیشه بگونه‌ای بوده که ضرورت تمرکز مربوط به امور آب و برق و انرژی در یک مجموعه منسجم احساس می‌شد. به وجود آمدن تاسیسات سدهای مخزنی در نقاط مختلف کشور (لار، لتیان، درودزن، زرینه رود، و...) قانون اجرای انتقال برق از طریق خطوط هوایی (۱۳۳۹/۳/۲) و وجود چندین دستگاه که متکفل مسئله آب رسانی و برق رسانی بوده‌اند نیز هیچگاه راهگشای حل معضلات جامعه نبوده است. بنابراین، دیدگاه‌های جدیدی که دخالت مؤثرتر دولت در امور زیربنایی در بخش‌های آب، برق و انرژی را ضروری می‌دانست؛ همچنان سبب بوجود آمدن طیف وسیعی از دستگاه‌های اجرایی موازی و مشترک گردید که به نحوی به مسئله تامین برق و آب (آشامیدنی، کشاورزی و سایر مصارف) مشغول بودند. اما مشکل اساسی این بود که این دستگاه‌ها از نظام و انسجام و هماهنگی خاصی برخوردار نبودند. به همین دلیل این معضل دولتمردان را برآن داشت تا با تاسیس یک سازمان که بتواند وظایف ارایه خدمات آب و برق را در سراسر کشور برعهده بگیرد؛ موافقت کنند و همین تفکر در نهایت منجر به تأسیس «وزارت آب و برق» شد .

لایحه قانون تاسیس وزارت آب و برق مصوب بیست و ششم اسفند ۱۳۴۲ در واقع نقطه پایانی به تمامی سرگردان‌هایی بود که هم مصرف‌کنندگان آب و برق داشتند و هم شرکت‌هایی که در این زمینه فعالیت می‌کردند.

بر اساس این مصوبه وظایف اصلی این وزارت خانه عبارت بودند از:

- الف- نظارت بر منابع آب کشور و اجرای طرح‌های تامین آب و انتقال آنها به مراکز مصرف
- ب- نظارت بر نحوه جاری شدن فاضلاب شهرها و واحد‌های صنعتی
- ج- اجرای طرح‌های انتقال و توزیع برق در قالب ایجاد شرکت‌های برق منطقه‌ای و نظارت بر نحوه استفاده از برق

« وزارت آب و برق» از سازمان آب تهران، بنگاه برق تهران، بنگاه مستقل آبیاری، اداره کل لوله کشی آب تهران، آب و برق خوزستان، آب و برق کرج و اداره حفاظت از تاسیسات سدهای لار و لتیان و یا سایر سازمان‌های دولتی که برای احداث و بهره‌برداری از سدها و منابع آب و برق کشور به وجود آمده بودند؛ تشکیل شد.

به این وسیله هم مصرف کنندگان آب و برق و هم شرکتها و سازمانهای متولی این دو صنعت صاحب یک وزارت خانه با شرح وظایف مشخص شدند.

با تصویب قانون ایجاد «سازمان برق ایران» (مصوب ۱۳۴۶ / ۴ / ۱۹) وزارت آب و برق موظف به تشکیل شرکت‌های برق منطقه ای جهت اجرای طرح های برق رسانی به سراسر کشور شد. همچنین تصویب قانون تاسیس «شرکت های بهره برداری از اراضی زیر سدها» در سراسر کشور در تاریخ ۱۳۴۷/۲/۳۰ وظایف وزارت آب و برق روز به روز کامل تر و مشخص تر می شد. پس از ایجاد «سازمان انرژی اتمی ایران»، قرار شد وظیفه مطالعه و به کار گیری سایر انرژی های تجدید پذیر به وزارت آب و برق داده شود و به همین دلیل مقدمات تشکیل وزارت نیرو برای انجام کلیه امور مربوط به آب و برق و انرژی های تجدیدپذیر به وجود آمد.

قانون تاسیس «وزارت نیرو» در بیست و هشتم بهمن ۱۳۵۳ به تصویب رسید که هدف آن حداکثر استفاده از منابع انرژی و آب کشور و همچنین تهیه و تامین انرژی و آب برای انواع مصارف عمومی شهروندان عنوان شد.

وظایف اساسی وزارت نیرو نوع گسترده و همه جانبه ای از وظایف وزارت آب و برق پیشین بود. از جمله مهم ترین این وظایف که در قانون تاسیس به آنها اشاره شده است؛ عبارتند از:

- الف- مطالعه و تحقیق درباره انواع انرژی و تعیین سیاست ها و اجرای برنامه های انرژی
- ب- سیاستگذاری، هماهنگی، نظارت و بهره برداری از شرکتها و موسساتی که وظیفه تولید، انتقال و توزیع انرژی در سراسر کشور را به عهده دارند.
- ج- مطالعه و شناخت منابع آب کشور و بهره برداری از آنها
- د- احداث نیروگاههای برق و تاسیسات تصفیه و آبرسانی در تمام نقاط کشور
- ه- ساخت و تولید انواع کالاهای آب و برق

با تاسیس وزارت نیرو تمامی اختیارات وزارت آب و برق به وزارت نیرو منتقل شد و حتی بر اساس ماده ۹ این قانون سازمان انرژی اتمی ایران از سازمانهای زیرمجموعه وزارت نیرو محسوب شد و در اصلاح ماده ۱ قانون وزارت نیرو در بیستم اردیبهشت ۱۳۵۷، احداث، تکمیل و بهره برداری از نیروگاههای اتمی نیز از وظایف اصلی وزارت نیرو تلقی شد. براساس ماده ۸ این قانون شرکت ملی نفت ایران نیز موظف شد که برنامه های تولید، پالایش و توزیع نفت و گاز را در اختیار وزارت نیرو قرار دهد. هرچند پس از پیروزی انقلاب اسلامی و توجه به توسعه و ضرورت استفاده گسترده از انرژی اتمی، «سازمان انرژی اتمی» مستقل و از وزارت نیرو منفک شد.

در ادامه تکمیل وظایف وزارت نیرو در بیست و نهم تیرماه ۱۳۵۴ قانون تشکیل «شرکت های تامین و

توزیع آب و تاسیسات آب وفاضلاب شهرها» به تصویب رسید. بر اساس این قانون ایجاد شبکه های جمع آوری و دفع فاضلاب نیز با همکاری شهرداری ها یا بخش خصوصی برعهده وزارت نیرو گذاشته شد.

با وقوع انقلاب اسلامی ایران وتشکیل «شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران»، با تصویب لایحه قانونی راجع به تغییرات وظایف وزارت نیرو مصوب بیست و یکم تیرماه ۱۳۵۹ بخشی از وظایف وزارت نیرو به سایر سازمانها یا وزارت خانه ها منتقل شد. براساس این لایحه تامین و توزیع آب آشامیدنی شهرها به استانداری و شهرداری ها منتقل شد. ادارات آبیاری و تشکیلات مربوط به آنها نیز به وزارت کشاورزی و عمران روستایی واگذار شد. بدین ترتیب یک بار دیگر وظایف وزارت نیرو دست خوش تغییر وتحول شد.

ایران یکی از کشورهایی است که از لحاظ موقعیت جغرافیایی در منطقه خشک و نیم خشک کره زمین قرارگرفته است، به همین دلیل موضوع آب همواره مورد توجه افکار عمومی قرار گرفته و نبود قانون مشخصی دراین زمینه موجب بروز مشکلات حقوقی می شد. با تصویب قانون توزیع عادلانه آب درتاریخ شانزدهم اسفند ۱۳۶۱حدود و اختیارات یکی از اساسی ترین وظایف وزارت نیرو که همواره با چالش عمومی روبرو بود، تعیین و مشخص شد. این قانون در پنج فصل و ۵۲ ماده و ۲۷ تبصره، وضعیت چگونگی حفاظت و بهره برداری از منابع آب و حتی فاضلاب را تشریح و هدمند کرد. درهمین راستا نیز قانون تشکیل کمیته بزرگ سدهای بزرگ و کمیته ملی آبیاری و زهکشی با هدف تسهیل عضویت در کمیسیون های بین المللی و انجام مطالعات علمی در این زمینه در سوم تیرماه ۱۳۶۶ به تصویب رسید.

با پایان یافتن جنگ هشت ساله تحمیلی عراق بر علیه کشور ایران بازسازی و اجرای طرح های عمرانی شدت بیشتری گرفت و دولت و مجلس شورای اسلامی نیز توجه خود را به تصویب قوانین و اجرای طرح های عمرانی معطوف داشتند. وضعیت بهداشت محیط شهرها والزام و ضرورت جمع آوری، انتقال و ساماندهی فاضلاب و تاسیسات آب رسانی شهرها و واحدهای صنعتی، مقدمات تصویب قوانینی را دراین زمینه به وجود آورد. برهمین اساس قانون تشکیل «شرکت های آب وفاضلاب» درتاریخ چهارم اسفند ۱۳۶۹ تصویب و ابلاغ شد. براساس این قانون ایجاد وبهره برداری از شبکه های توزیع آب شهری وجمع آوری وانتقال وتصفیه فاضلاب شهرها برعهده شرکت های مستقلی با عنوان شرکت های آب وفاضلاب استانی که زیر نظر وزارت نیرو انجام وظیفه می کنند؛ گذاشته شد.

بخشی از امورات عمرانی مربوط آبرسانی روستاها وجمع آوری و دفع فاضلاب های روستایی هنوز تا این تاریخ دراختیار وزارت نیرو قرار نگرفته بود و کماکان برعهده وزارت جهاد سازندگی بود. به منظور یکپارچه سازی وظایف و واگذاری کلیه خدمات آب و برق به مردم ایران، بنا به تصویب هیئت وزیران در مردادماه ۱۳۸۱ وظایف آب وفاضلاب های روستایی نیز به وزارت نیرو واگذار شد. همچنین برق رسانی به روستاها نیز برعهده وزارت نیرو گذاشته شد.

به این وسیله کلیه وظایف تامین وآبرسانی به شهرها و روستاها، ایجاد شبکه ها وتصفیه خانه های

فاضلاب شهری و روستایی و تامین و توزیع برق به شهرها و روستاها، مطالعه و استفاده از انرژی های تجدید پذیر از جمله اساسی ترین وظایف وزارت نیرو است که هم اکنون در حال انجام است.

توسعه جمعیت، تکثر شهرها و لزوم توجه به تجهیز روستاها از یکسو و تحولات و تغییرات شتابنده فن آوری از سوی دیگر موجب می شود که ساختار سازمانی دولت و به تبع آن وزارت خانه ها در دوره های متوالی دستخوش تغییرات شود. اما وزارت نیرو در گذر زمان تا سال ۱۳۸۶ وظایف و ماموریت هایی را دارد که در این متن به آنها اشاره شده است.